Šibice - etikete

Iz enciklopedijskih tekstova, između ostalog, možemo ponešto saznati i o šibicama. Tako npr. saznajemo da su one sredstvo za paljenje vatre, da ih ima različitih te da su najčešće prizmatičnog oblika. Nadalje, na istim mjestima kaže se i to da su šibice rađene od drveta, da im je visina oko 4 cm, da se na jednom kraju drvca (štapića) nalazi glavica od zapaljive mase koja se pali povlačenjem preko hrapave plohe…

Ponuđeni opis je opis suvremenih šibica, onakvih kakve su nam poznate i kakve još uvijek možemo kupovati u trgovinama koje nas okružuju. No, nisu šibice oduvijek izgledale baš tako. Njihove preteče bile su šibice „močilice“ proizvedene u Francuskoj daleke 1805. godine. Glavica na vrhu štapića tih šibica bila je načinjena od kalijum-klorata i sumpora (šećera) međusobno povezanih s ljepilom. Da bi se glavica upalila morala se umočiti u sumpornu kiselinu. Suvremeniji oblik šibica, tzv. „Tarilice“, po prvi puta pojavile su se u Engleskoj 1832. godine. Tri godine kasnije, 1835. godine, u njihovu upaljivu masu unosi se bijeli fosfor što je za posljedicu imalo znatno lakše paljenje. Fosforne šibice „tako su se lako palile trenjem o bilo kakvu površinu da su bile uzrok čestim požarima.“ I ne samo to, bile su i otrovne. Zamjenom bijelog fosfora sa crvenim šibice su se približavale današnjim karakteristikama. Prve tzv. „sigurnosne šibice“ napravljene su u Njemačkoj, u Frankfurtu, 1848. godine. Slijedila su daljnja usavršavanja, za koja su naročiti interes pokazali Šveđani. Upravo stoga oni su dugi niz godina i imali monopol u svjetskoj proizvodnji šibica.

Dvije osnovne vrste šibica sa kojima se danas susrećemo su drvene šibice, koje se kupuju upakirane u kutijice, i papirne šibice spojene u nekoliko redova međusobno povezanih. Isto tako postoji i podjela prema vrsti potpaljivača. Po tom kriteriju šibice se dijele na sigurnosne, koje se pale samo trenjem sa posebno pripremljenom površinom, i one koje se pale trenjem na različitim površinama.

S obzirom na dinamiku proizvodnje šibica u Europi i svijetu gotovo s ponosom možemo konstatirati kako se s njihovom proizvodnjom brzo, izrazito brzo, krenulo i u Hrvatskoj. Naime, već 1856. godine obitelj Reisner osnovala je Prvu osječku tvornicu ognjila. Osnivač tvornice bio je Emerik (Mirko) pl. Reisner zajedno s poslovnim partnerom Josipom Fösmayerom. U vrijeme osnivanja bila je to prva takva tvornica ne samo u Hrvatskoj (Trojedina Kraljevina Hrvatska, Dalmacija i Slavonija), nego i na jugoistoku Europe. Tvornica je doživjela ubrzani napredak od 1885. godine kada ju je preuzeo Adam pl. Reizner i na njenom čelu bio punih 35 godina. Upravo je on u proizvodnju šibica unio znatne inovacije, „od uvođenja parnog stroja krajem 80-ih godina 19. stoljeća do promjene načina proizvodnje žigica početkom 20. stoljeća, kada se prestaju proizvoditi tzv. žigice sumporaše koje zamjenjuju tzv. salonske žigice bez sumpora.“

Godine 1909. Adam pl. Reisner prodao je dio tvornice. Od tada tvornica postaje dioničko društvo pod nazivom „Drava“, a pl. Reisner njezin predsjednik i ravnatelj društva. Tvornica žigica „Drava“ radila je neprekidno sve do 2003. godine kada je uništena u procesima pretvorbe i privatizacije. Petnaestak godina ranije, 1986. godine, imala je oko 1000 zaposlenih koji su proizveli milijardu kutija šibica.

Ovaj tekst nije pisan s namjerom da se bavi osnivanjem, radom i gašenjem „osječke Šibicare“, već kao uvod u izložbu etiketa šibica proizvedenih isključivo u toj tvornici. Naš sugrađanin, Valentin Markovčić, posjeduje impozantnu kolekciju takvih etiketa koje uvelike nadilaze broj od 100 000 komada. Kako u Muzeju Đakovštine od vremena njegova osnutka nismo imali izložbu te vrste, odlučili smo napraviti jedan manji izbor etiketa i s njima upoznati sve zainteresirane. Napraviti odabir etiketa uistinu je bilo teško. Trudili smo se obuhvatiti što je moguće širi dijapazon kolekcije, od najstarijih do gotovo suvremenih etiketa i razvrstati ih, koliko nam je to izložbeni prostor dozvoljavao, na sportske, marketinške, edukativne… Intencija nam je bila izložiti atraktivniji dio zbirke, a pri tome smo se ograničili isključivo na „domaće“ etikete. Naime, u „Dravi“ su radili i za izvoz, i to u velikim količinama (SSSR, Danska, Turska, Egipat…). Među etiketama tih šibica bilo je uistinu iznimno kvalitetnih i tematski intrigantnih, ali smo se mi, unatoč toga, odlučili za prvotno naglašeni pristup kako bismo izložene etikete mogli prikazati što preglednije i konzistentnije. Tko zna, možda na red jednoga dana dođu i preostale etikete, etikete koje iz gore navedenih razloga nisu našle svoje mjesto na izložbi koju vam upravo nastojimo približiti.

Borislav Bijelić

Valentin Markovčić, jedan od najznačajnijih đakovačkih kolekcionara, rođen je u selu Niza kod Koške 1949. godine. Od 1975. godine aktivno se bavi filatelijom, a od 1980. godine intenzivnije i kartofilijom. Zbirka mu sadrži preko 2000 starih razglednica (izdanih do 1945. godine), od čega preko 500 komada đakovačkih. Sveukupan broj razglednica koje posjeduje – starih i novih, đakovačkih i ostalih – veći je od 20000 komada. Osim razglednica i poštanskih maraka sakuplja i sve ono što ima bilo kakvog dodira sa Đakovom: sve vrste publikacija, značke, stara pisma, etikete raznih proizvoda, pozivnice, fotografije, kemijske olovke, upaljače… U njegovoj kolekciji iznimno visoko mjesto, dakako, zauzimaju i etikete šibica. Posjeduje ih na tisuće, a ovom izložbom predstavlja ih najširoj javnosti po prvi puta. Druge dijelove svojih zbirki izlagao je više puta na Đakovačkim vezovima i Vinkovačkim jesenima te u više navrata u Muzeju Đakovštine. Priloge o njemu kao kolekcionaru može se čitati na stranicama Glasa Slavonije, Večernjeg lista, Đakovačkog lista i Đakovačkog glasnika, ali i gledali u emisijama HTV-a. Zbog doprinosa afirmaciji grada Đakova 2008. godine nagrađen je Poveljom zahvalnosti za svekoliki doprinos u očuvanju kulturne baštine.

Nakladnik: Muzej Đakovštine
Za nakladnika: Borislav Bijelić
Autori izložbe: Borislav Bijelić i Valentin Markovčić
Tekst: Borislav Bijelić
Lektor: Hrvoje Miletić
Grafičko oblikovanje i tisak: Hardy, Đakovo
Naklada: 150 komada
ISBN: 978-953-7128-66-1

MUZEJ ĐAKOVŠTINE ĐAKOVO

Izložba šibica (etikete)

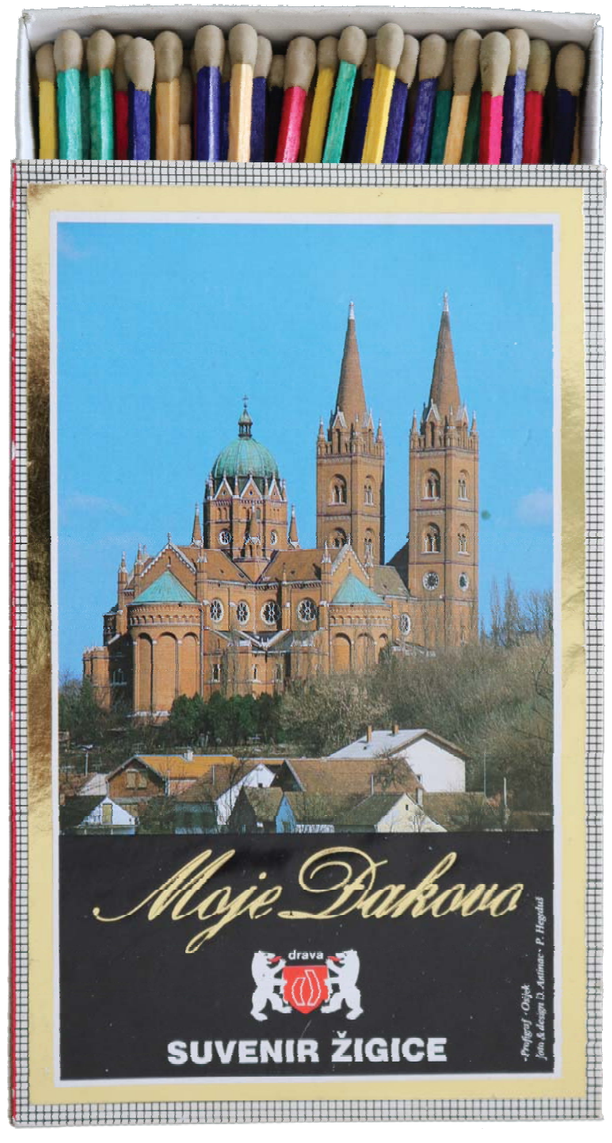

Đakovo, travanj-svibanj 2018.